

AKCE COVID: OD JARNÍHO BOJE K PODZIMNÍ AGONII

Julie Hrstková

Na jaře jsme od vás poslouchali potlesk a dostávali do nemocnic občerstvení. Děkujeme za to, cítili jsme vaši podporu v zádech. Teď od vás ale očekáváme a žádáme o hodně víc... Citát z výzvy lékaře a sester z první linie, která nabádá k dodržování pravidel a respektu vůči nemocí způsobeným novým typem koronaviru, lze vztáhnout nejen na lékařské prostředí. Protože radikální změna mezi jarem a podzimem je vidět nejen na rostoucích číslech, jež ukazují počet nakažených.

Ač byla na jaře takřka celá ekonomika zavřená a lidé pořád ještě neměli ani tušení, co se dá od koronaviru očekávat, hmatatelné ekonomické dopady přicházely se zpožděním. Jarní počasí v kombinaci se státní pomocí zaměstnancům, živnostníkům i firmám dávalo jistou naději, že „spolu to zvládneme“. Podzimní počasí, kdy nad zemí vládne ocelově šedá mračna a hlavní slovo má ocelový plukovník v pozici ministra zdravotnictví Roman Prymula, přineslo teprve pořádnou depresi. A nejen co se týká šíření nákazy.

Hotely, které ledva přežily jaro a těšily se na letní turistickou sezonu, postupně zavírají a propouštějí. A doufají, že jaro 2021 bude milosrdnější. Drakonické pokuty, o kterých se v komunitě restaurátérů vyprávějí zkazky, donutily pohostinství k respektování pravidel. Ale také k respektování ztrát, které ona pravidla přináší. Prázdné obchody a nabídka slev naznačují, že maloobchod aktuálně nekvetě. Počet nezaměstnaných sice roste jen pomalu, nicméně fronty před úřady práce znamenají, že na pracovním trhu přitahuje. A to nouzový stav trvá pouze třetí den a jedním z jeho cílů bylo ponechat ekonomiku co nejvíce otevřenou, aby šlapala. Nyní spíš přešlapuje.

V pátek by měl ministr zdravotnictví Roman Prymula představit zhruba šest desítek opatření, jež hodlá nasadit, když se situace ohledně pandemie bude nadále zhoršovat. A také podmínky, za kterých jednotlivá opatření nasadí. Dá se předpokládat, že „soft“ opatření typu registrace v restauracích lze použít ihned, k totálnímu zavření ekonomiky by vláda evidentně přistoupila dost nerada. Mimo jiné proto, že na podob-

“**I** když žádná další speciální opatření nepřijdou, ekonomika stejně bude propadat dál.

nou šíří odškodnění, k jaké sáhla v jarních měsících, momentálně nemá.

Jenže také platí, že i když žádná další speciální opatření nepřijdou, což je navíc dost nepravděpodobné, ekonomika stejně bude propadat dál. Lidé jsou vyčerpáni a hádky lékařů v přímém přenosu klid v duši vskutku nepřinesou. Index finanční situace domácností, který sleduje agentura STEM ve spolupráci se společností KPMG, potvrdil, že se lidé pocitově vrátili do roku 2016, kdy byla nezaměstnanost o polovinu vyšší a společnost se vzpamatovávala z finanční krize. Počet lidí, kteří mají problém vyjít se svým příjmem, postupně roste. A banky se připravují na konec moratoria na splátky úvěrů, jež s sebou přinese nárůst počtu těch, kteří nejsou schopni platit ani teď.

Tuzemská ekonomika ve druhém čtvrtletí klesla oproti loňsku o rekordních 11 procent, což je nejvíc v historii. Je pochopitelné, že se vláda snaží dalšímu podobnému poklesu zabránit za každou cenu. Jenže v ekonomice bohužel platí, že někdy ani není potřeba nic zakazovat a vyhlašovat oficiálně. Fenomén sebenaplňujících očekávání způsobí, že ve chvíli, kdy jsou lidé přesvědčeni o tom, že bude hůř, a nic je nepřesvědčí o opaku, sami omezí spotřebu a poženou ekonomiku k dalšímu propadu. Rekordní úspory naznačují, že co se týká budoucnosti, optimismem Češi opravdu nepřekypují. Katastrofické odhady nezaměstnanosti kolem 10 procent, stejně jako propad HDP za celý rok o desetinu, proto nemusí být vůbec sci-fi scénářem.

Asociace malých a středních podniků požádala vládu o pomoc pro restaurace. Odbory žádají vládu, aby zvedla platy ve veřejném sektoru všem zaměstnancům. Firmy čekají kurzarbeit, ovšem v jiné podobě, než jej schválila vláda. V nejistotě je zhruba 400 tisíc lidí, kteří pracují v postižených sektorech, další desítky statisíce doufají, že „jejich“ firma přežije.

Boj proti pandemii si žádá víc, než s čím jsme počítali na jaře. Nejen po zdravotnicích, ale po všech. Přežít pandemií a přežít ekonomiku totiž nemusí být to samé.

julie.hrstkova@economia.cz

ZLATO DO TREZORŮ ČNB PATŘÍ

Centrální banky po celém světě loni nakoupily 668 tun zlata. Rekord. Letos se po desetiletích přidala i Česká národní banka. Ta nakoupila 1,2 tuny, ovšem jen jako náhradu za kov spotřebovaný na výrobu pamětních mincí. Jiné centrální banky, například v USA, Německu, Itálii, Francii a Nizozemsku, naopak zlatu stále věří. Čí strategie je správná? V odborné literatuře najdeme argumenty na obě strany.

Proti vysokému podílu zlata v rezervách hovoří náklady na skladování, přílišné vystavení jediné komoditě, vyšší volatilita a menší likvidita. Je také málo pravděpodobné, že zlato získá někdy zpět roli kotvy globálního měnového systému. Naopak pro nákup zlata mluví jeho funkce rezervy pro nejhorší časy. Držba zlata není na rozdíl od dluhopisů nebo akcií spojena s rizikem bankrotu protistrany. Řada expertů se také domnívá, že centrální banky nedopustí prudký pokles ceny zlata, protože kolektivně jsou jeho nejvýznamnějším vlastníkem.

Nejdůležitější je ale psychologie: zlato posiluje hrdost a důvěru v domácí měnu, a to hlavně během krize. Proto třeba Švýcarská národní banka, která má díky intervencím podobně gigantické rezervy jako ČNB, udržuje ve zlatu stále 6,8 procenta rezerv. Kdyby stejně postupovala ČNB, nakoupila by dalších 160 tun a Česko by získalo zdaleka největší zlaté rezervy v dějinách republiky.

Zlato nevynáší úroky, dividendy ani nájem. Jenže ČNB by i při rekordním zlatém pokladu zbylo dalších 150 miliard dolarů, které by mohla investovat do zahraničních dluhopisů, akcií nebo nemovitostí, jak to konečně v prvních dvou případech už dělá. Bohužel, dnes má lvi podíl těchto peněz uložen v aktivech s dlouhodobě nulovým nebo záporným výnosem.

Proč se Česká národní banka větším nákupům zlata brání? Vždyť rezervy má v důsledku intervencí z let 2013 až 2017 a stále řeší, co s nimi. Proč malou část neuloží do zlata a nezaplní s ním všechny trezory ústředí Na Příkopě? Ničemu by tím neublížila a přitom zvýšila důvěru většiny z nás v sílu a stabilitu české koruny.

Tomáš Havránek
ekonom, bývalý poradce viceguvernéra ČNB

S ROZBĚHEM

MINÁŘ JE ZATÍM JAKO BABIŠ. ZVELIČUJE VLASTNÍ ÚSPĚCHY A HEJTUJE 90. LÉTA

Petr Honzejek

Už to tak bývá, že úspěch mívá hodně tatínků. Hezkým příkladem jsou krajské volby, kde relativně uspěla opozice a všechny partaje tvrdí, že na tom mají zásluhu především ony. Komicke ovšem je, když si úspěch přisvojuje ten, kdo vůbec nekandidoval. V tomto případě Mikuláš Minář, který v pondělí definitivně ohlásil vstup do politiky. Ve svém facebookovém manifestu tvrdí, že za úspěchem stojí spolek Milion chvilék pro demokracii, protože přesvědčil řadu lidí, aby přišli k volbám. „Do svých sympatičtů pumpoval celý měsíc horem i dolem nejen odvahou, ale také odvahu přesvědčit k tomu pár nevoličů,“ píše hrdě Minář.

Což o to, ke krajským volbám opravdu přišlo o tři procenta lidí víc než posledně. Ale vyvozovat z toho „obrovskou zásluhu“ Milionu chvilék? To připomíná komentáře jednoho exprezidenta, z kterých vyplývá, že vítězem každých voleb je Institut Václava Klause. Jestli se čerstvému politikovi Minářovi něco upřít nedá, tak je to schopnost zveličovat vlastní úspěchy.

Jak ve světle výsledku voleb vypadá jeho definitivně ohlášený projekt? Minář tvrdí, že nechce ubírat voliče opozici, naopak chce lovit mezi nevoliči a voliči hnutí ANO. Výsledky krajských voleb označuje za důkaz, že to jde. Na chvíli připustíme, že by mohl mít pravdu a že jeho projekt není jen trestuhodným tříštěním opozičního tábora. Minářův úspěch bude záležet nikoli na tom, proti čemu je (proti Babišovi, KSČM a SPD, proti tomu samému co opozice). Ale naopak na tom, co po-

zitivního nabídne. Zde se ale skrývá velké úskalí, protože o konkrétní nabídce Minář mlčí. Normální by bylo na startu projektu říci: „Nabízím to a to, chcete?“ a ne pouhé „Věřte mi, já TO dokážu“. Odhodlání bez jasného obsahu je podivné, až podezřelé.

Při hodnocení Minářových šancí si tak zatím musíme vystačit s obecnými tezemi, které jsou ovšem také na pováženou. Z Minářova manifestu víme hlavně to, že bude nasazovat na devadesátá léta: „Nechci, aby se tato země zasekla v devadesátkách,“ píše. Říká vlastně to samé jako Andrej Babiš a jako Piráti, kterým se někdy přezdívá „ANO pro mladé“. Před závorkou vytkneme, že je to věcně pochýbný koncept. Devadesátky byly přes všechny přešlapy dobou, kdy se konstituovala svobodná občanská společnost, nepovažovalo se za normální, že vládnou agenti StB a Česko bylo kvůli důrazu na lidská práva respektovanou zemí. Mimo chodem v Minářem hejtaných devadesátkách chodilo k volbám výrazně víc lidí než dnes, což se dá vést debata o tom, zda jsme si tehdy neuznali i větší kvality demokracie.

A pokud jde o „zaseknutí v devadesátkách“, je to také mimo. Nedostatek té éry, divoká privatizace, trh bez přivlastků, tunelování, pády bank atd., patří minulosti. Máme rozvinutý právní systém, sociální stát, slušnou životní úroveň. Devadesátky jako stále přítomné zlo jsou jen mytologií, kterou žije kdekdo, aby se měl proti čemu vymezovat a mohl zlehčovat vlastní přešlapy.

Z hlediska úvah o Minářově politickém úspěchu je ovšem podstatné, že v oboru hejty na devadesátá léta

je plně obsazeno. Pro starší, chudší a méně vzdělané voliče je tu Andrej Babiš, který nadává na devadesátky, kudy chodí, přestože v nich vydělal miliardy a bez nich by coby nomenklaturní kádr komunistického režimu nejspíš dál šmelil s fosfáty v Maroku. Pro mladší voliče, kteří si atmosféru svobody a kvasu devadesátek nemohou pamatovat, zato je štvě, že v tomto období vyrostla část nynější elity, která jim blokuje pozice, jsou tu podobně mladí a podobně rozlozeni Piráti. A teď do toho přichází Minář a chce na mytologii představitující devadesátky jako kuchyni všeho zla a zpodobnosti ještě něco trhnout. Hodně štěstí, ale je to asi jako cpát se na toaletu, kde je obsazeno. Může to vyjít, ale může to také dopadnout – víte jak.

Mikuláš Minář zatím předvádí přesně to, co lze vyčítat dosa- vadním politikům, hlavně Andreji Babišovi. Přivlastňování si cizích úspěchů, hledání nepřátel a pouhé obecné řeči typu „Chci lepší Česko“. Na druhou stranu Minářovi přízně jako plus, že má jako čerstvá politická krev obrovskou energii a nadšené podporovatele. Což bude hrát velkou roli, protože Češi politické novinky milují.

Pokud ale Minář nepřetaví energii do něčeho konkrétního, čemu lze věřit, a nepřítáhne skutečně nové voliče, tak se modleme, aby nenadělal víc škody než užítku. Jestli získá jen pár procent, které ubere opozici, pošle tím Andreji Babišovi zdarma poukázku na další čtyři roky vlády nad Českem.

petr.honzejek@economia.cz

NÁHORNÍ KARABACH, TŘETÍ VÁLČIŠTĚ TURECKA A RUSKA?

Adam Černý

Dějiny jsou plné sporů, které by se omezily na místní region, pokud by do nich nevstupovaly zájmy silnějších vnějších hráčů. Nejnovějším příkladem promítání zájmů vlivnějších a větších hráčů do lokálního konfliktu je nové kolo války o Náhorní Karabach. Živí ho letitá pře mezi Armény a Ázerbájdžánci, sahající do 19. století, o území, jehož většinu tvořili a tvoří první z nich, které však leží uvnitř dnešního Ázerbájdžánu. Ten si jej nárokuje a poukazuje na to, že velký vojenský střet před třemi desítkami let z Náhorního Karabachu vypudil takřka všechny Ázerbájdžánce. V Baku proto mají přinejmenším dva podstatné důvody dosavadní stav změnit. Chtějí obnovit suverenitu nad územím svého státu a návrat utečenců. Armény mají naopak dobré důvody dosavadní stav bránit.

Na nynější situaci po léta nic neměnily opakující se přestřelky či zásahy ostřelovačů. Tak proč se boje rozhořely nyní? Z eskalace konfliktu se obviňují obě strany, ale rozhodující impuls nejspíše vzešel z Baku. Ázerbájdžán se díky přijímání z ropy cítí ve vojenských kramflech mnohem silnější, protože jeho výdaje na obranu se svým objemem leckdy rovnaly rozpočtu celé Arménie. Má mocného patrona v etnicky a jazykově příbuzném Turecku, kde nynější prezident Recep Tayyip Erdoğan v kavkazském prostoru vidí další příležitost rozšířit svůj vliv.

Rostoucí ambice jednoho musí narazit s ambicemi jiného, kterým je Rusko, jehož vládce Vladimir Putin rovněž chce obnovit slávu jedné rozpadlé říše. Pro Moskvu je situa-

ce ošemetnější. Její zbraně používají obě strany a při další eskalaci by mohla být do konfliktu přímo vtažena. S Arménií ji váže spojenecká smlouva a má tam několikaticovous vojenskou základnu.

Turecká účast vypadá zatím jen jako nepřímá, jak to dokládají informace o nájemných ozbrojencích převezzených ze Sýrie či Libye nebo o tureckých ozbrojených dronech. Pokud by však prezident Erdoğan, jak příslibil, podpořil Ázerbájdžán všemi prostředky, spor o Náhorní Karabach by se po Sýrii a Libyi stal už třetím „náhradním“ válčičtím mezi Ankarou a Moskvou.

Je střet mezi dvěma regionálními mocnostmi nevyhnutelný? Ne tak docela. Když v Sýrii v listopadu 2015 turecká stíhačka F-16 sestřelila ruský bitevník Suchoj Su-24, tak si oba vůdci nejdříve vyměnili urážky a posléze našli společnou řeč, když si Erdoğan spochyboval ztráty z omezení tureckých vývozu, investic a cest ruských turistů na turecké pláže.

Válka o Náhorní Karabach je konfliktem, v němž se promítají lokální i vzdálenější zájmy, do něhož vstupují faktory jako kontrola energetických zdrojů, protože z Ázerbájdžánu proudí ropa do Turecka, a v němž se bojuje prostředky 21. století, jakými jsou ozbrojené drony a informační i dezinformační kampaně na sociálních sítích. Oproti situaci před pěti lety je tu jeden posun. Ani prezident Erdoğan, ani prezident Putin by si těžko mohli dovolit ztratit tvář.

Autor je spolupracovníkem redakce